

ÖRGÜTSEL PSİKOLOJİYE GİRİŞ

Doç. Dr. Hakan Vahit ERKUTLU

AKADEMİSYEN
KİTABEVİ

© Copyright 2019

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-248-0

Sayfa ve Kapak Tasarım

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Kitap Adı

Örgütsel Psikolojiye Giriş

Yayıncı Sertifika No

25465

Yazar

Doç. Dr. Hakan Vahit Erkutlu

Baskı ve Cilt

Bizim Dijital Matbaa

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Bisac Code

BUS085000

DOI

10.37609/akya.737

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Örgütsel psikoloji, psikolojinin bilgi birikimini bireyin çalışma yaşamını açıklamada kullanır ve bireyin çalışma yaşamına ilişkin yeni bilgiler üretir. Bu bilim dalının kapsamına giren konular arasında; çalışanın tatminini ve verimini arttırma, çalışanın işiyle ve çalıştığı işletmeyle bütünleşmesi, zamanı geldiğinde ise sağlıklı biçimde ayrılmasını sağlama, iş başında yaşayabileceği stres ve sıkıntıyı azaltmaya yönelik çabaların tümü örnek olarak verilebilir.

Bu çabalar çalışan ile işi arasında en iyi uyuma ulaşmaya yöneliktir. Bunun yolu ise insan kaynakları yönetimi’nde konuları arasında bulunan iş analizi, personel seçimi, performans değerlemesi, işe güdüleme, personel eğitimi ve iş çevresi koşullarının çalışana uyarlanma süreçlerinde etkinliğin sağlanmasından geçer.

Örgütsel psikoloji günümüz çalışma yaşamında önemi giderek artan akademik bir disiplin ve bir uygulama alanıdır. 20. yüzyılın sonlarında, endüstride olan hızlı gelişim ve değişimler, yeni teknolojiler ve artan rekabet koşulları, üretim ve yönetim biçiminde yenilikleri de beraberinde getirmiştir. Bu durum, çalışanların ve örgütlerin değişime ayak uydurmalarını ve yeniden yapılanmalarını zorunlu kılmış, insan kaynaklarının önemini, sosyal ve davranış bilimlerine olan gereksinimleri de artmıştır. Günümüzde örgütsel psikoloji, psikolojinin en çok rağbet gören alt dallarından biri durumuna gelmiştir.

Örgütsel psikolojinin ilgi alanı (a) insan davranışlarıyla ve (b) insanın da “işle ilgili” davranışlarıyla sınırlıdır. Çalışanların iş performansını ve iş doyumunu etkileyen faktörleri saptamak, onların performans ve doyumunu artırmaya yönelik yöntemler ve teknikler geliştirmek örgütsel psikolojinin temel araçları arasındadır.

Çalışma olgusu oldukça karmaşıktır ve içinde pek çok faktörü barındırmaktadır. Bu doğrultuda, çalışma yaşamının da pek çok unsuru bulunmaktadır: çalışmanın kendisi, yapılan işin doğası, çalışma ortam ve koşulları, çalışan birey ve özellikleri ayrı ayrı önemli olduğu kadar birbirleriyle de ilişki içindedir. Kitabın bölümlerinde tüm bu unsurlara kuramsal olarak yer verilmekte ve alanın uygulama yönü güçlü olması nedeniyle çalışma yaşamından güncel örnekler de incelenmektedir.

Kitabın 1. Bölümde *örgütsel psikoloji* kavramının tanımları, pozitif ve negatif boyutları ile gelişimi ele alınmıştır.

İnsan kaynakları yönetimi, tarihsel gelişimi, özellikleri, önemi, amaçları ve işlevleri 2. Bölümde, *motivasyon* kavramı ve önemi ile motivasyon süreci ve kuramları 3. Bölümde; örgütsel vatandaşlık, işe adanma, işe gömülmüşlük, işe bağlılık, psikolojik iyi oluş ve psikolojik sermaye gibi pozitif çalışan tutum ve davranışları 4. Bölümde ele alınmıştır. Ayrıca bu bölümde üretkenlik karşıtı iş davranışları, işyeri nezaketsizliği, örgütlerde dedikodu ve söylenti, tükenmişlik, işyeri tatminsizliği ile örgütsel sinizm konuları da işlenmiştir. 5. Bölümde ise *örgütsel iletişim* kavramının tanımları, süreci, türleri, amaç ve işlevleri ile yönetimi detaylı biçimde tartışılmıştır.

Daha önceden belirlenmiş amaç ve hedeflere ulaşmak için bir araya gelmiş, birbirleriyle bağımlı ve toplu hareket eden ve birden fazla bireyin oluşturduğu bir bütünlük olarak tanımlayabileceğimiz takım kavramı, türleri ve oluşum aşamaları 6. Bölümün konuları arasındadır. 7. Bölümde “bir grup insanı belirli amaçlar etrafında toplayabilme ve bu amaçları gerçekleştirmek için onları harekete geçirme beceri ve bilgilerinin toplamı” diye ifade edebileceğimiz liderlik kavramı ile klasik ve çağdaş liderlik kuramları tartışılmaktadır. Kitabın 8. Bölümünde örgüt üyelerinin örgütün menfaatlerini göz ardı ederek, kendilerine bireysel çıkar sağlamaya yönelik davranışları olarak tanımlanabilen *örgütsel politika* kavramı incelenmiştir. Örgütsel politika kavramının tanımları, ortaya çıkma nedenleri ve sonuçları ile kavramla ilişkili örgütlerde güç ve etkileme kavramlarına da bu bölümde yer verilmiştir.

Örgüt üyelerinin tutum ve davranışlarını biçimlendiren ve yönlendiren bir rehber olmanın yanında bir kontrol mekanizması işlevi de gören *örgüt kültürü* ile *örgütsel yapı ve örgüt geliştirme* 9. Bölümde incelenmektedir. Bu bölümde örgüt kültürünün unsurları, işlevleri, örgüt kültürünü açıklayan modeller ile örgüt yapısını oluşturan unsurlar, örgüt yapısı modelleri ve örgüt kültürünü geliştirme konuları ele alınmaktadır. 10. Bölümde insanın içinde bulunduğu ortamı olumsuz olarak değerlendirmesi sonucu içine düşmüş olduğu durum diye ifade edebileceğimiz *stres* kavramı, stres kaynakları, aşamaları ve yönetimi tartışılmaktadır.

Kitabın son bölümünde *örgütsel adalet* kavramı ele alınmıştır. Çalışanların görev dağılımı, mesaiye uyma, yetki verilmesi, ücret düzeyi, ödül dağıtımı gibi değişkenlere yönelik, yönetsel kararları değerlendirme süreci olarak tanımlanabilecek olan örgütsel adalet kavramının boyutları, kavramın temelini oluşturan kuramlar, kavramın öncülleri ve sonuçları tartışılan konular arasındadır.

Kitabın tamamlanmasında öğrenci ve meslektaş gibi pek çok kişinin doğrudan veya dolaylı katkıları olmuştur. Bunların hepsine teşekkür borçluyum. Ayrıca benim bu konularda yetişmemi sağlayan ve yol gösteren, bana olanak

veren, beni eleştiren ve yol gösteren, konuları benimle tartışan değerli hocalarım Prof. Dr. Öznur Yüksel, Prof. Dr. İnci Erdem Artan, Prof. Dr. Azmi Yalçın, Prof. Dr. Mehmet Yusuf Yahyagil ve Prof. Dr. Mehmet Tomanbay’a saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Diğer taraftan, göstermiş hoşgörü ve destek için rahmetli anneannem Hediye Demirkan’a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Elinizdeki kitap, lisans ve lisansüstü öğrencilerin çalışma psikolojisi bilimi hakkında teorik bilgi edinmeleri açısından yol gösterici niteliktedir. Ayrıca, çalışma ortamında insan davranışını anlamak isteyen ve uygulamada bulunan kişilere de kitabın önemli ölçüde katkısı olacaktır. Hem ders hem de referans kitabı olma özelliği gösteren bu eserin okuyuculara faydalı olması dileğiyle.

Doç. Dr. Hakan Vahit Erkutlu

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	iii
------------	-----

BÖLÜM 1

ÖRGÜTSEL PSİKOLOJİYE GİRİŞ.....	1
Giriş	2
Örgütsel Psikoloji Tanımları	3
Örgütsel Psikolojinin Pozitif Boyutları.....	4
Örgütsel Psikolojinin Negatif Boyutları	6
Örgütsel Psikolojinin Tarihçesi.....	8
Yirminci Yüzyıl Başları: İlk Dönem Çalışmaları.....	8
Lillian Gilbreth ve Frank Gilbreth.....	9
Frederick Winslow Taylor	9
Walter Dill Scott	10
Hugo Munsterberg.....	12
James Mckeen Cattell.....	13
Kurt Lewin.....	14
Birinci Dünya Savaşı Dönemi	16
Birinci Dünya Savaşı Sonrası Dönem (1920-1930)	17
Büyük Bunalım Dönemi (1930-1940).....	20
İkinci Dünya Savaşı Dönemi (1941-1945).....	21
İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Günümüze	22
Kaynakça	25

BÖLÜM 2

İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ.....	29
İnsan Kaynakları Yönetimi Tanımı.....	30
İnsan Kaynakları Yönetiminin Tarihsel Gelişimi	30
İnsan Kaynakları Yönetiminin Özellikleri.....	32
İnsan Kaynakları Yönetiminin Önemi	33
İnsan Kaynakları Yönetiminin Amaçları	34
İnsan Kaynakları Yönetimi Uygulamalarının Faydaları.....	36
İnsan Kaynakları Yönetiminin Kapsamı ve İşlevleri.....	36
İnsan Kaynakları Planlaması	37

İş Analizi.....	38
Çalışan Seçimi	40
Performans Değerleme	42
Kariyer Yönetimi ve Planlanması.....	43
Ücret Yönetimi	45
İş Sağlığı ve Güvenliği	47
Eğitim	48
Endüstriyel İlişkiler	50
Kaynakça	51

BÖLÜM 3

ÖRGÜTLERDE MOTİVASYON SÜRECİ VE KURAMLARI 53

Motivasyon Kavramının Tanımı ve Önemi	54
Motivasyonun Örgütlerde Yönetici Açısından Önemi	54
Motivasyonun Örgütlerde Çalışan Açısından Önemi	55
Motivasyonun Örgütlerde İşletme Açısından Önemi	55
Motivasyon Sürecindeki Önemli Kavramlar	56
Motivasyon Süreci	57
Motivasyon Türleri	58
Fizyolojik Motivasyon.....	59
Sosyal Motivasyon	60
Psikolojik Motivasyon.....	60
Motivasyon Kuramları.....	61
Motivasyonda Kapsam Kuramları.....	61
Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı.....	61
Mcgregor'un X ve Y Kuramı	63
X Kuramı	63
Y Kuramı	64
Z Kuramı	64
Hezberg'in Çift Faktör Kuramı	65
McClelland'ın Başarma İhtiyacı Kuramı	66
Alderfer'in Var Olma-İlişki Kurma-Gelişme (Erg- Existence- Relatedness -Growth) Kuramı.....	68
Motivasyonda Süreç Kuramları.....	69
Davranış Şartlandırma Kuramı.....	69
Bilişsel Değerlendirme Kuramı.....	71
Vroom' Un Beklenti Kuramı	71
Lawler-Porter Motivasyon Modeli	73

Adams'ın Eşitlik Kuramı.....	75
Amaç Kuramı	77
Motivasyona Yönelik Özendirme Araçları	78
Ekonomik Araçlar	78
Psiko-Sosyal Araçlar.....	79
Örgütsel ve Yönetmel Araçlar.....	79
Kaynakça	80

BÖLÜM 4

POZİTİF VE NEGATİF ÇALIŞAN TUTUM VE DAVRANIŞLARI 83

Giriş	84
Pozitif Örgütsel Davranışlar	84
Örgütsel Vatandaşlık Kavramı.....	85
Diğerkamlık.....	85
Vicdanlılık	85
Sportmenlik	85
Nezaket	86
Erdemlilik	86
İşe Adanma (Work Engagement).....	87
İşe Adanmanın Boyutları.....	88
Örgütsel Özdeşleşme	89
İşe Gömülmüşlük (Job Embeddedness)	91
İşe Gömülmüşlük Boyutları	92
İşe Bağlılık.....	92
Psikolojik İyi Oluş	93
Psikolojik Sermaye	94
Psikolojik Sermayenin Bileşenleri	97
Umut (Hope).....	98
Öz Yeterlilik (Self-Efficacy).....	99
İyimserlik (Optimism).....	101
Psikolojik Dayanıklılık (Resiliency)	102
Negatif Örgütsel Davranışlar	103
Üretkenlik Karşıtı İş Davranışları.....	103
Üretkenlik Karşıtı İş Davranışı Türleri.....	104
İşyeri Nezaketsizliği (Workplace Incivility).....	105
Örgütlerde Dedikodu ve Söylenti	106
Tükenmişlik	108
Tükenmişlik Sendromunun Önemi.....	110
Stres	111

İş Tatmini ve Tatminsizliği	113
Örgütsel Sinizm	114
Örgütsel Sinizmin Boyutları.....	116
Bilişsel Boyut	116
Duygusal Boyut.....	116
Davranışsal Boyut	116
Kaynakça	117

BÖLÜM 5

ÖRGÜTLERDE İLETİŞİM 123

Giriş	124
İletişimin Tanımı.....	124
İletişimin Temel Özellikleri	125
İletişim Süreci.....	126
Gönderici (Kaynak)	126
Algılama	127
Mesaj	127
İletişim Kanalı	128
Çevre Koşulları (Gürültü ve Parazitler).....	128
Alıcı (Hedef).....	128
Geri Bildirim (Dönüt).....	129
İletişim Türleri	129
Sözel İletişim	129
Sözsüz İletişim.....	130
Yazılı İletişim.....	130
Diğer İletişim Türleri.....	130
Örgütsel İletişimin Tanımı	131
Örgütsel İletişimin Amaçları.....	132
Örgütsel İletişimin İşlevleri	133
Örgütsel İletişim Araçları.....	133
Yazılı İletişim Araçları.....	134
Sözlü İletişim Araçları	134
Görsel- İşitsel İletişim Araçları.....	134
Elektronik İletişim Araçları	134
Örgütsel İletişim Kanalları	134
Yapısal İşleyiş Bakımından İletişim	135
Mesaj Akış Yönü Bakımından İletişim.....	135
Örgütsel İletişim Ağ Modelleri	137

Merkezi Model	138
Y Modeli	138
Zincir Modeli	138
Dairesel (Çember) Model	138
Serbest Model	139
Örgütsel İletişimi Etkileyen Faktörler	139
Bireysel Faktörler	139
Örgütsel Faktörler	141
Örgütsel İletişimin Etkin Yönetimi	142
İletişimin Örgütteki Yeri ve Önemi	144
Kaynakça	145

BÖLÜM 6

ÖRGÜTLERDE TAKIM SÜREÇLERİ.....147

Takım Kavramı ve Tanımı	148
Grup ve Takım Arasındaki Farklar	149
Takım Çalışması Kavramı ve Tanımı	151
Takım Türleri	152
Üyelik Yönünden Takım Türleri	153
Biçimsel Takımlar	153
Biçimsel Olmayan Takımlar	153
İşletme İçindeki İlişkiler Açısından Takım Türleri	153
Yatay Takımlar	153
Dikey Takımlar	154
Oluşturulma Nedenlerine Göre Takım Türleri	155
Problem Çözme Takımları	155
Çapraz Fonksiyonlu Takımlar	155
Kendi Kendini Yöneten Takımlar	155
Sanal Takımlar	156
Genel Farklılıklarına Göre Takım Türleri	156
Çalışma Takımları	156
Paralel Takımlar	157
Proje Takımları	157
Yönetim Takımları	157
Verimlilik Açısından Takım Türleri	157
Sanki-Takımlar	158
Geleneksel Takımlar	158
Yüksek Performanslı Takımlar	158

İşbirlikçi Takımlar	158
Takım Oluşum Evreleri (Aşamaları).....	158
Kuruluş Evresi	158
Karmaşa Evresi.....	159
Biçimlenme Evresi	159
Başarma Evresi	159
Dağılma Evresi	160
Takım Çalışmasının Birey Açısından Önemi.....	160
Takım Çalışmasının Örgütler Açısından Önemi	161
Kaynakça	163

BÖLÜM 7

LİDERLİK.....	165
Liderlik Kavramı ve Tanımı.....	166
Lider İle Yönetici Arasındaki Farklılıklar.....	167
Güç ve Liderin Sahip Olabileceği Güç Türleri	168
Liderin Pozisyonuna Dayalı Güç Türleri.....	168
Liderin Sahip Olabileceği Bireysel Güç Türleri.....	169
Liderlik Kuramları	169
Klasik Liderlik Kuramları.....	170
Liderlikte Özellikler Yaklaşımı.....	170
Liderlikte Davranışsal Yaklaşım.....	171
Ohio State Üniversitesi Liderlik Çalışmaları	171
Michigan Üniversitesi Liderlik Çalışmaları	172
Blake ve Mouton'un Yönetim Tarzı Matrisi	173
Mcgregor'un X ve Y Kuramları	175
Likert'in Dörtlü Yaklaşım Modeli	176
Liderlikte Durumsallık Yaklaşımı.....	177
Fred Fiedler'in Etkin Liderlik Modeli.....	177
Yol-Amaç Kuramı	179
Vroom ve Yetton'un Liderlik Modeli	180
Hersey ve Blanchard'ın Yaşam Döngüsü Kuramı	183
Tannenbaum ve Schmidt'in Liderlik Doğrusu	186
Reddin'in Üç Boyutlu Lider Etkinliği Modeli	189
Çağdaş Liderlik Yaklaşımları.....	192
Karizmatik Liderlik	192
Dönüşümcü (Transformational) Liderlik.....	193
İşlemsel (Transactional) Liderlik.....	194

Koç Stili Liderlik	195
Hizmetkâr Liderlik	197
Etik Liderlik.....	198
Otantik Liderlik	199
Kaynakça	201

BÖLÜM 8

ÖRGÜTLERDE GÜÇ VE POLİTİKA.....	205
Örgütsel Politika	206
Politik Davranış	210
Politik Davranışların Ortaya Çıkma Nedenleri.....	210
Politik Davranışın Ortaya Çıktığı Örgütsel Alanlar ve Faaliyetler.....	212
Örgütsel Politika, Otorite ve Gücün İşleyişi.....	212
Örgütsel Politika Algısı.....	219
Örgütsel Politika Algısına İlişkin Model	220
Örgütsel Politika Algısının Öncülleri	222
Örgütsel Etkiler.....	222
Görev ve Çalışma Çevresi Etkileri	223
Kişisel Etkiler	224
Örgütsel Politika Algısının Sonuçları	226
Örgütsel Politikanın Örgütler Açısından Sonuçları	226
Örgütsel Politikanın Çalışanlar Açısından Sonuçları	227
Kaynakça	229

BÖLÜM 9

ÖRGÜT KÜLTÜRÜ, ÖRGÜT YAPISI VE GELİŞTİRME	233
Kültür ve Örgüt Kültürü Kavramı	234
Örgüt Kültürünün Özellikleri ve İşlevleri.....	234
Örgüt Kültürü İle İlgili Yaklaşımlar.....	235
Rasyonel Temelli Kültür.....	235
Ana Faktörler Temelli Kültür	236
Gelişim Temelli Kültür	236
Metafizik Temelli Kültür	237
Örgüt Kültürünün Temel Unsurları.....	237
Seremoniler.....	237
Törenler	238
Ayinler	238
Hikâyeler ve Mitler.....	238

Kahramanlar ve Süperstarlar	239
Semboller ve Dil	239
Örgüt Kültürünün İşlevleri	240
Koordinasyon	240
Farklılaşma ve Bütünleşme	240
Motivasyon	240
Dolaylı İşlevler	240
Örgüt Kültürünü Açıklayan Modeller	241
Ouchi Örgüt Kültürü Modeli (Kuram Z)	241
Peters ve Waterman Örgüt Kültürü Modeli	242
Parsons Örgüt Kültürü (Ağıl) Modeli	243
Deal ve Kennedy Örgüt Kültürü Modeli	244
Kilmann, Saxton ve Serpa Örgüt Kültürü Modeli	247
Miles ve Snow Örgüt Kültürü Modeli	247
Cameron ve Quinn Örgüt Kültürü Modeli	249
Schein Örgüt Kültürü Modeli	249
Handy Örgüt Kültürü Modeli	250
Hofstede Kültür Modeli	251
Örgüt Kültürünü Öğrenme ve Geliştirme	252
İş Gören Seçimi	253
Üst Yönetimin Tutum ve Davranışları	253
Örgütsel Sosyalleşme	253
Örgüt Kültürü Konusunda Yapılan Araştırmalar	254
Örgüt Kültürü Konusunda Yapılan Uluslararası Araştırmalar	254
Örgüt Kültürü Konusunda Yapılan Ulusal Araştırmalar	255
Örgüt Yapısı	256
Örgüt Yapısını Oluşturan Unsurlar	257
Amaç Birliği	257
İş Bölümü ve Uzmanlaşma	258
Emir-Komuta Birliği	258
Merkezileşme/Âdem-İ Merkezileşme	259
Denetim Alanı	259
Örgüt Yapısı Modelleri	260
Klasik Örgüt Modelleri	260
Dikey Örgüt Modeli	260
Dikey ve Kurmay Örgüt Modeli	261
İşlevsel Örgüt Yapısı	262
Dikey-İşlevsel Örgüt Yapısı	264

Proje ve Matris örgüt yapısı	265
Yeni Örgüt Yapıları	267
Akli Yoğun Örgütler	267
Şebeke Örgütler	268
Öğrenen Örgütler	268
Sanal Örgütler	270
Örgüt Geliştirme	270
Örgüt Geliştirme Kavramı	270
Örgüt Geliştirmenin Özellikleri	272
Örgütsel Gelişme Teknikleri	274
Takım Oluşturma	274
Anket Geri Bildirimi	275
T-Gruplar	275
Süreç Danışmanlığı	276
Amaçlarla Yönetim	277
Kalite Çemberleri	278
Kaynakça	279

BÖLÜM 10

ÖRGÜTSEL STRES VE YÖNETİMİ 283

Stres Kavramı ve Kapsamı	284
Stres Kaynakları	287
Bireysel Stres Kaynakları	287
Bireysel Stres Kaynağı Olarak Kişilik	287
Bireysel Stres Kaynağı Olarak Diğer Faktörler	288
Örgütsel Stres Kaynakları	288
Örgüt Yapısı ve Örgüt İklimi İle İlgili Faktörler	289
Fiziki Çevre Şartları İle İlgili Faktörler	289
Yapılan İş Niteliği İle İlgili Faktörler	290
Örgütsel Çatışmaya Yol Açan Kariyer Gelişimi Faktörleri	293
Örgütsel Çatışmaya Yol Açan İşletme İçi Faktörler	293
Stresin Aşamaları	293
Alarm Aşaması	293
Direnme Aşaması	294
Tükenme Aşaması	294
Stresin Örgütte Yol Açtığı Sonuçları	295
Stresin Örgütte Yol Açtığı Sonuçları Doğrudan Sonuçları	295
Stresin Örgütte Yol Açtığı Sonuçları Dolaylı Sonuçlar	295

Örgütsel Stres Yönetimi.....	296
Kısa Dönemli Amaçlar	296
Orta Dönemli Amaçlar.....	296
Uzun Dönemli Amaçlar:.....	297
Stresi Önlemede Kullanılabilecek Örgütsel Önlemler.....	298
Katılımlı Yönetim (Participation Management).....	300
Amaçları Belirleme Faaliyetleri (Goal Setting Activities)	301
Rol Analizi ve Sınıflandırılması (Role Analysis)	301
Zaman Yönetimi (Time Management)	302
Sosyal Destek	303
Duygusal İklimi Kontrol.....	304
Stres Yönetimi Eğitimi (Stress Management Education).....	304
Örgütsel Stres Modelleri	305
Doğrudan Etki Modeli	305
Yumuşatılmış Etki Modeli	305
Dolaylı Etki Modeli	306
Dolaylı Yumuşatılmış Etki Modeli	306
Koşullu Aracılı Etki Modeli	306
Sınırlı Aracılı Etki Modeli	306
Aşırı Sınırlandırılmış Etki Modeli.....	307
Stresin Ölçümü	307
Performans Testleri İle Stresin Ölçümü.....	307
Fizyolojik ve Biyolojik Değişimler Yoluyla Ölçüm	307
Hayat Olayları Tablosu İle Ölçüm	308
Kaynakça	308

BÖLÜM 11

ÖRGÜTLERDE ADALET.....	311
Giriş	312
Örgütsel Adalet Kavramı	312
Örgütsel Adaletin Önemi	313
Örgütsel Adaletin Boyutları	314
Dağıtım Adaleti.....	316
İşlemsel Adalet	318
Etkileşim Adaleti	319
Bireylerarası Adalet ve Bilgisel Adalet	320
Örgütsel Adaletin Temelini Oluşturan Kuramlar	322
Eşitlik Kuramı.....	322

Görelî Yoksunluk Kuramı.....	323
Adalet Yargı Kuramı.....	323
Adalet Gûdüsü Kuramı.....	324
Bilişsel Atıf Kuramı.....	324
Adalet Kuramı.....	325
Kestirme Adalet Kuramı.....	325
İşlemsel Adalet Kuramı.....	326
Dağıtım Tercihi Kuramı.....	326
Örgütsel Adalet İle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar.....	327
Reaktif-İçerik Kuramı.....	328
Proaktif-İçerik Kuramı.....	328
Reaktif-Süreç Kuramı.....	329
Proaktif-Süreç Kuramı.....	329
Örgütsel Adalet Algısının Öncülleri.....	330
Liderlik Tarzları.....	330
Güven.....	330
Kontrol.....	331
Örgütsel Adalet Algısının Örgütsel Sonuçları.....	331
İş Performansı.....	331
Örgütsel Vatandaşlık Davranışı.....	331
İşten Ayrılma Davranışı.....	331
Örgütsel Adaletin Çeşitli Değişkenler İle İlişkisi.....	332
Örgütsel Adalet ve Ahlakî Değerler İlişkisi.....	332
Örgütsel Adalet ve Kültür İlişkisi.....	332
Örgütsel Adalet ve Motivasyon/Performans İlişkisi.....	332
Örgütsel Adalet ve İşten Ayrılma Niyeti İlişkisi.....	333
Örgütsel Adalet ve Örgütsel Bağlılık İlişkisi.....	333
Örgütsel Adalet ve Örgütsel Güven İlişkisi.....	334
Örgütsel Adalet ve Ödüllendirme Sistemleri İlişkisi.....	334
Örgütsel Adalet ve İş Doyumu İlişkisi.....	335
Örgütsel Adaletin Ölçümü.....	335
Kaynakça.....	336
Dizin.....	339

KAYNAKÇA

- Arslandaş, C. C., & Pekdemir, I. (2007). Dönüşümcü liderlik, örgütsel vatandaşlık davranışı ve örgütsel adalet arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik görgül bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 261-286.
- Aryee, S., Budhwar, P.S., & Chen, Z.X. (2002). Trust as a mediator of the relationship between organizational justice and work outcomes: Test of a Social Exchange Model. *Journal of Organizational Behavior*, 23, 267-285.
- Beugre, C. (1998). *Managing Fairness in Organizations*. Quorum Books Co., Westport, CT.
- Bianchi, E.C., & Brockner, J. (2012). "In the eyes of the beholder? The role of dispositional trust in judgments: Procedural and interactional fairness". *Organizational Behavior and Human Decision Process*, 118, 46-59.
- Bies, R. & Moag, J. (1986). Interactional justice: Communication criteria of fairness. In R. Lewicki, B. Sheppard & M. Bazerman (Eds.), *Research on negotiation in organizations* (pp. 43–55). Greenwich, CT: JAI Press.
- Blader, S.L., & T.R. Tyler (2003). 'What constitutes fairness in work settings? A four-component model of procedural justice', *Human Resource Management Review*, 13, 107–126.
- Celani, A., Deutsch-Salamon, S., & Sing, P. (2008). "In justice we Trust: A model of the role of trust in the organization in applicant reactions to the selection process". *Human Resource Management Review*, 18, 63-76.
- Cohen-Charash, Y., & Spector, P. (2001). The role of justice in organizations: A meta-analysis. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 86, 278-321.
- Colquitt, J.A. (2001). On the dimensionality of organizational justice: A construct validation of a measure. *Journal of Applied Psychology*, 86, 386–400.
- Colquitt, J.A., Conlon, D.E., Wesson, M.J., Porter, C.O., & Ng, K.Y. (2001). Justice at the millennium: A meta-analytic review of 25 years of organizational justice research. *Journal of Applied Psychology*, 86, 425–445.
- Cropanzano, R., Rupp, D.E., Mohler, C.J., & Schminke, M. (2001). Three roads to organizational justice. In G. Ferris (Ed.), *Research in personnel and human resources management*, vol. 20, 1–113. Greenwich, CT: JAI Press.
- Crosby, F. (1976). A model of egoistical relative deprivation. *Psychological Review*, 83, 85-113.
- Çakır Ö. (2006). *Ücret Adaletinin İş Davranışları Üzerindeki Etkileri*. Kamu-İş Kamu İşletmeleri İşverenleri Sendikası, Ankara.
- Deutsch, M. (1975). Equity, equality, and need: What determines which value will be used as the basis of distributive justice? *Journal of Social Issues*, 31(3), 137-149.
- Dailey, R.C., & Kirk, D.J. (1992). Distributive and procedural justice as antecedents of job dissatisfaction and intent to turnover. *Human Relations*, 45(3), 305–317.
- Dilek, H. (2005). Liderlik tarzlarının ve adalet algısının örgütsel bağlılık, iş tatmini ve örgütsel vatandaşlık davranışı üzerine etkilerine yönelik bir araştırma. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gebze İleri teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. Evanston, Row, Peterson.
- Folger, R. (1986). Mediation, arbitration, and the psychology of procedural justice. In R. Lewicki, M. Bazerman, & B. Sheppard (Eds.), *Research on negotiation in organizations* (Vol. 1, pp. 57-79). Greenwich, CT: JAI Press.
- Folger, R. & Cropanzano, R. (2001). Fairness theory: Justice as accountability. In J. Greenberg & R. Cropanzano (Eds.), *Advances in organizational justice* (pp. 89–118). Stanford, CA: Stanford University Press.
- Folger, R. & Cropanzano, R. (1998). *Organizational Justice and Human Resource Management*, Sage, Thousand Oaks, CA.
- Folger, R., & Konovsky, M. A. (1989). Effects of procedural and distributive justice on reactions to pay raise decisions. *Academy of Management Journal*, 32, 115-130.
- Folger, R., Rosenfield, D., Rheaum, K., & Martin, D. (1983). Relative deprivation and referent

cognitions. *Journal of Experimental Social Psychology*, 19, 172-184.

Giacobbe-Miller, J. (1995). A test of the group values and control models of procedural justice from the competing perspective of labor and management. *Personnel Psychology*, 48, 115-142.

Gilliland, S. (2008). The tails of justice: a critical examination of the dimensionality of organizational justice constructs. *Human Resource Management Review*, 18, 271-281.

Greenberg, J. (1993). The social side of fairness: Interpersonal and informational classes of organizational justice. In R. Cropanzano (Ed.), *Justice in the workplace: Approaching fairness in human resource management* (pp. 79-103). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Greenberg, J. (1990). Organizational Justice; Yesterday, Today and Tomorrow. *Journal of Management*, 16(2), 399-432.

Greenberg, J. (1987). A taxonomy of organizational justice theories. *Academy of Management Review*, 12, 9-22.

Goodman, P. S. (1974). An examination of referents used in the evaluation of pay. *Organizational Behavior and Human Performance*, 12(2), 170-195.

Güler, B.K. (2009). Pozitif Psikolojik Sermaye: Tanımı, Bileşenleri ve Yönetimi. Aşkın Kesser, Gözde Yılmaz, Şenay Yürür. (Editörler). *Çalışma Yaşamında Davranış Güncel Yaklaşımlar*, İzmit: Umuttepe Yayınları.

Gürgen, H., Kirel, Ç., Uztuğ, F., & Orhon, N. (2003). *Halkla İlişkiler ve İletişim*. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1482, Açıköğretim Fakültesi Yayını No:792, 1. Baskı, Eskişehir.

Homans, G. C. (1961). *Social behavior: Its elementary form*. New York: Harcourt Brace and World.

Irak, D. U. (2004). *Örgütsel adalet: Ortaya çıkışı, kuramsal yaklaşımlar ve bugünkü durumu*. Türk Psikoloji Yazıları, 25-43.

İçerli, L. (2010). Örgütsel adalet: Kuramsal bir yaklaşım. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5(1), 67-92.

İnce, M., & Gül, H. (2005). *Yönetimde yeni bir paradigma: Örgütsel bağlılık*. Konya: Çizgi Kitabevi.

İşbaşı, J. Ö. (2001). Çalışanların yöneticilerine duydukları güvenin ve örgütsel adalete ilişkin algılamalarının vatandaşlık davranışının oluşumundaki rolü. *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 51-73.

Konovsky, M. (2000). Understanding procedural justice and its impact on business organizations. *Journal of Management*, 26(3), 489-518.

Konovsky, M.A., & Cropanzano, R. (1991). Perceived fairness of employee drug testing as a predictor of employee attitudes and job performance. *Journal of Applied Psychology*, 76, 698-707.

Karaeminoğulları, A. (2006). Öğretim elemanlarının örgütsel adalet algıları ile sergiledikleri üretkenliğe aykırı davranışlar arasındaki ilişki ve bir araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Lerner, M. J. (1980). *The belief in a just world: A fundamental delusion*. New York: Plenum Press

Leventhal, G. S. (1980). What should be done with equity theory? New approaches to the study of fairness in social relationships. In K. Gergen, M. Greenberg, & R. Willis (Eds.), *Social exchange: Advances in theory and research* (pp. 27-55). New York: Plenum Press.

Leventhal, G.S., Karuza, J. Jr. & Fry, W.R. (1980). Beyond fairness: A theory of allocation preferences. In G. Mikula (Ed.), *Justice and social interaction* (pp. 167-218). New York: Springer-Verlag.

Luthans, F. (2002). Positive organizational behavior: Developing and managing psychological strengths. *Academy of Management Executive*, 16(1), 57-72.

Markovsky, B. (1985). Toward a multilevel distributive justice theory. *American Sociological Review*, 50, 822-839.

Martocchio, J. J., & Judge, T. A. (1995). When we don't see eye to eye: Discrepancies between supervisors and subordinates in absence disciplinary decisions. *Journal of Management*, 21, 251-278.

Milkovich, G.T., & Newman, J.M. (1987). *Compensation*. Plano, Texas: Business Publications, Inc.

Moorman, R. H. (1991). Relationship between organizational justice and organizational citizenship behaviors: Do fairness perceptions influence employee citizenship?. *Journal of Applied Psychology*, 76, 845-855.

Niehoff, B.P., & Moorman, R.H. (1993). Justice as a mediator of the relationship between methods of monitoring and organizational citizenship behavior. *Academy of Management Journal*, 36, 527-556.

Organ, D. W., & Moorman, R. H. (1993), "Fairness and organizational citizenship behavior: What are the connections?" *Social Justice Research*, 6(1), 5-18.

Özdevecioğlu, M. (2003). Algılanan örgütsel adaletin bireylerarası saldırgan davranışlar üzerindeki etkilerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21, 77-96.

Özen, J. (2002). Adalet kuramlarının gelişimi ve örgütsel adalet türleri, *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arşivi* 5, İstanbul Barosu, İstanbul, 107-117.

Özmen, Ö. N. T., Arbak, Y., & Özer, P. S. (2007). Adalet verilen değer adalet algıları üzerindeki etkisinin sorgulanmasına ilişkin bir araştırma. *Ege Akademik Bakış*, 7(1), 17-33.

Pillai, R., Scandura, T.A., & Williams, E.A. (1999). Leadership and organizational justice: similarities and differences across cultures. *Journal of International Business Studies*, 30(4), 763-779.

Pillai, R., & Williams, E.A. (1996). Performance beyond Expectations? A Study of Transformational Leadership, Fairness Perceptions, Job Satisfaction, Commitment, Trust, and Organizational Citizenship Behavior. The National Academy of Management Meeting, Cincinnati, OH.

Polat, S. (2007). Ortaöğretim öğretmenlerinin örgütsel adalet algıları, örgütsel güven düzeyleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki. Yayınlanmamış doktora tezi, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Seligman, M. i & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55, 5-14.

Seymen, O., Girgin, G.K., Giritlioğlu, İ., & Aksu, M. (2009). İşgörenlerin etkileşim adaleti algılarının örgütsel bağlılıkları üzerindeki etkisinin incelenmesi: Çanakkale ilinde faaliyet gösteren otel işletmelerinde bir araştırma. 17. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, 21-23 Mayıs, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Sweeney, P.D., & McFarlin, D. B. (1997). Process and outcome: Gender differences in the assessment of justice. *Journal of Organizational Behavior*, 18, 83-98.

Thibaut, J., & Walker, L. (1975). *Procedural Justice: A Psychological Analysis*. Hillsdale, NJ: Erlbaum

Tyler, T.R. (1994). Psychological models of the justice motive: Antecedents of distributive and procedural Justice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(5), 850-863.

Tyler, T.R., & Bies, R. J. (1990). Beyond formal procedures: The interpersonal context of procedural justice. In J. S. Carroll (Ed.), *Applied social psychology and organizational settings* (pp. 77-98). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Tyler, X R. & Lind, E. A. (1992). A relational model of authority in groups. In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25, pp. 115-192). New York: Academic Press.

Viswesvaran, C., & Ones, D. S. 2003. Examining the construct of organizational justice. *Journal of Business Ethics*, 38, 193-203.

Walster, E., & Berscheid, E. (1973). New directions in equity research. *Journal of Personality and Social Psychology*, 25(2), 151-176.

Welbourne, T.M., Balkin, D.B., & Gomez-Mejia, L.R. (1995). Gainsharing and mutual monitoring: A combined agency-organizational justice interpretation. *Academy of Management Journal*, 38, 881-899.

Wright, T. A. (2003). Positive organizational behavior: An idea whose time has truly come. *Journal of Organizational Behavior*, 24, 443-442.

Yavuz, E. (2010). Kamu ve özel sektör çalışanlarının örgütsel adalet algılamaları üzerine bir karşılaştırma çalışması. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(2), 302-312.